

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ДИДАКТИКИ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ШКОЛИ

**Сергієнко Людмила Григорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
індустріальний інститут державного вищого
навчального закладу «Донецький національний
технічний університет», м. Покровськ, Україна**

Анотація: У даній статті наведена спроба привернути увагу до поліпшення гуманітаризації вищої технічної освіти, яка є певною дидактичною проблемою сьогодення.

Гуманітаризація вищої технічної освіти уявляє собою один із засобів активізації людського фактору. До системи характеристик людського фактору відносяться також і діяльність, свідомість, особистість. Як за своїм походженням, так і згідно своєму функціонуванню вони уявляють собою надіндивідуальну реальність, або матеріальність.

Ключові слова: дидактика, технічна освіта, проблема гуманітаризації.

Проблема гуманітаризації технічної освіти не є новою. Останнім часом вона досить широко дискутується, їй присвячуються спеціальні наукові дослідження, в дослідному порядку програми гуманітаризації вводяться в навчальні плани ряду вузів. Але завдання цієї статті бачиться не в підведенні підсумків цієї роботи, а в обговоренні проблеми як такої. Постановка проблеми гуманітаризації технічної освіти стає зараз все більш осмисленою і **актуальною**. Тому необхідно з'ясувати основи даної проблеми і повноту вимог, яким повинен відповідати сучасний конкурентоспроможний випускник вузу.

Основна частина. Гуманітаризація вищої технічної освіти - проблема, що висувається сьогодні на порядок денний самим життям, завданнями прискорення соціально-економічного розвитку країни і підготовки фахівців, які будуть здатні керуватися у своїй професійній діяльності довготривалими перспективами. До теперішнього часу система навчання (відповідно до її теоретичної моделі) вищих навчальних закладів була спрямована значною мірою на формування "інструментальних" можливостей інженерів, конструкторів, технологів, тобто на вироблення у них конкретних умінь і навичок, навчання методам і способам рішення технічних завдань. Сама ж людина, як суб'єкт і учасник науково-технічної діяльності, загальнометодологічні, дидактичні, філософські, психологічні аспекти останньої і її широкий соціальний і культурний контекст, нерідко залишалися при цьому на другому плані. Проте, нині вперед висуваються вимоги, пов'язані з активізацією і усвідомленням ролі людського чинника - а, певно, і гуманітарних проблем науково-технічного прогресу - в усіх сферах життя нашого суспільства. Сьогодні потрібний теоретичний пошук, серйозна, глибока розмова про ці проблеми, про концептуальні основи сучасної дидактичної моделі навчального процесу, обговорення з усіма "зацікавленими сторонами" - не лише педагогами, але й інженерами, представниками природничих і технічних наук, філософами, психологами, соціологами тощо.

Чим же, на наш погляд, викликана необхідність гуманітаризації технічної освіти? Ця проблема, так само як і проблема підвищення суворості, формалізації, в тому числі і математизації освіти (гуманітарного також), безпосередньо пов'язана з появою, останнім часом, процесом інтеграції суспільних, природних і технічних наук. І хоча інтеграція йде все більш інтенсивно, вона мало позначається на вузівській практиці, що викликає заклопотаність багатьох з тих, хто має справу з молодими фахівцями. Найбільш проникливі вчені ставили питання про гуманітаризацію навчання у ВНЗ досить давно, передбачаючи негативні наслідки поглиблення диференціації науки, за якою слідувала вища школа. Посилювало становище і те, що наука не тільки диференціювалась, що саме по собі природно і необхідно, але поряд з цим стала ділитися на фундаментальну і галузеву, що також позначилося на системі освіти в цілому. Тим часом, досить очевидно, що будь-яка освіта повинна бути фундаментальною. Лише вона дає можливість згодом вчитися самостійно, що є одним з основних принципів Болонського процесу. Термін «галузева освіта» - суперечливий. Освіта повинна давати фундаментальні знання, а не технічні прийоми вирішення прикладних проблем і завдань. Тільки знання основ науки може зробити людину «універсальним вирішувачем проблем», забезпечити свободу переходу від однієї проблеми до іншої - як в межах однієї науки, так і на стику

декількох наук або науки і техніки.

Неважко навести деякі приклади, які показують, що гуманітарна наука являє собою невід'ємну частину «Науки» як такої. Загальновідомо, що витoki теорії відносності, принципи додатковості та невизначеності лежать в філософських і психологічних дослідженнях свідомості. На семінарі з психофізики Г.Гельмгольца, в якому брали участь студенти Планк, Герц і фон Луї, народився прототип «кванта дії» - постійної Планка. Процес асиміляції гуманітарних знань триває і зараз. Фізики, наприклад, досягають великих успіхів тоді, коли черпають ідеї з гуманітарної сфери і вирішують з їх допомогою власні проблеми.

Можна навести приклади і іншого роду, що ілюструють вдале використання ідей фізики психологами і фізіологами. Отже, одне з найцікавіших напрямків в психології, гештальтпсихологія, продуктивно експлуатує ідею поля. До теперішнього часу обговорюється і вивчається проблема співвідношень фізичного, оптичного, феноменального, моторного і мозкового полів, робляться спроби опису їх в метричних і топологічних категоріях. Повертається з фізики в психологію поняття кванта дії тощо - число прикладів можна було б багаторазово продовжити.

Але виникає питання - чи можна знайти якісь загальні підстави єдності науки? Тоді легше буде зрозуміти, що технічна освіта повинна мати гуманітарну компоненту в своєму змісті.

З іншого боку, на шляху впровадження в гуманітарні дисципліни точних методів, завжди була трудність їх застосування до унікальних об'єктів дослідження. Зараз це протиріччя гостро відчувається і представниками наук про природу (наприклад, «Великий Вибух»). І якщо гуманітарії черпають досвід виявлення повторюваності у натуралістів, то останні все частіше звертаються до досвіду гуманітаріїв у вивченні унікальних подій та явищ.

Ця робота відома і натуралістам. А. Ейнштейн писав, що він мислить у вигляді зорових образів і навіть м'язових відчуттів. В.І.Вернадський не поспішав визначати, чим жива речовина відрізняється від неживої. Н.А. Бернштейн, так само, не давав точне тлумачення живому руху. Багато психологів не поспішають з визначенням інтелекту. Відомий психолог Дж. Брунер писав, що мудрість важко визначити і ще важче досягти.

Визначення в науці дуже важливі, але не менш важливо залишати місце проблемам. Невизначені явища коли-небудь будуть визначені, але шлях до них завжди буде лежати через побудову образу цих найскладніших явищ, через їх дослідження, детальний опис тощо. Важливою умовою успіху при цьому може бути розвиток і формування візуального, образного мислення. До цього типу мислення пора почати ставитися не як до щасливого випадку, а як до необхідного інструменту пізнання і практичної дії. Механізми творчості в усіх сферах людської діяльності пов'язані принципової спільністю. Образне мислення може розвиватися не тільки в лоні мистецтва і гуманітарних наук або на їх матеріалі. Його можна і треба розвивати на будь-якому матеріалі, але гуманітарними методами.

Ми розглянули проблему тільки с деяких методологічних та психологічних аспектів обґрунтування необхідності гуманітаризації вищої технічної освіти. Але мається ще і загальнокультурне підґрунтя. Культура згідно визначенню – універсальна, інтегративна. Наука входить до неї в якості складової частини, в якій повинно відображатися ціле. Ю.М. Лотман вірно вказує, що «культура уявляє собою винятково важливий загальнонауковий об'єкт, причому не тільки для гуманітаріїв». Представник точних наук, фізик Е.Л. Фейнберг, обговорюючи проблему «двох культур», залишається на ґрунті теорії пізнання і не виявляє між ним відмінності: «Основою таких відмінностей є різна по масштабу роль, яку в цих сферах грають наука і культура...».

Висновки. Необхідність гуманітаризації вищої технічної освіти сьогодні є актуальною і затребуваною темою. Якими шляхами вона буде проходити, покаже час. Тут відкривається самий широкий простір для докладання зусиль - пошуку, роздумів, експерименту.